

ABİLİĞİN KOLEKTİF TRAJEDİSİ

Cem TERZİ*

Özet: Türk Tabipleri Birliği'nin 1980 sonrası 30 yıla yaklaşan tarihinde Ata Soyer'in oluşturulan ve yer aldığı 'hat'ta katkısı çok önemlidir. Ata Soyer tüm bu süreç boyunca -yönetimlerde olsun olmasın- kendi özellikleriyle yarattığı "abi" konumuyla bütün bir döneme damgasını vurmuştur. Yazıda "karakter" in yeri ve özgünlükleri tanımlanmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Abi'lik, Ata Soyer, Türk Tabipleri Birliği

Collective Tragedy Of Being an Elder Friend

Abstract: Ata Soyer's contribution to the "line" drawn and followed in the last 30 years of the Turkish Medical Association after 1980 is particularly important. Throughout the process as a whole, Ata Soyer had his imprint as an "elder brother" stemming from his personal characteristics whether he was in any governing body or not. The article describes this "character" and its unique features.

Key words: Elder friend, Ata Soyer, Turkish Medical Association

"Ölülerimiz bir tutar bizi"

Osman Akınhay

Eriş Bilaloğlu Ata Abi'nin Türk Tabipleri Birliği (TTB)'ndeki 'abilik konumu' ile ilgili bir yazı yazmamı istediğinde, 'yapamam' – aslında yapamayacağımı bildiğim halde- deme seçeneğim yoktu. Çok sevdiğimiz, saydığımız, bizim için çok önemli bir insanın ardından bir 'hatıra' yazısı mı yazmalıydım, yoksa hala yasını tuttuğum abim ile melankoliye düşmeden 'yüzleşme' li miydim? Bilmiyorum (- ve hala-)...

Ben de onun kardeşlerinden biriyim. Hem TTB'de hem TTB dışında yoldaşım. Aynı damardandık. Ankara'dan İzmir'e... hiç elini bırakmadım. Birlikte davrandık. Onun hekimiydım de... 25 yıllık abilik-kardeşlik ilişkisinin son yılını dargın geçirdik. Kopmadık ama sarsılmıştı dostluğumuz. Ben ona 'hayır' demeyi becermeye çalışıyordum. O da bana 'sen de mi' dememeye çalışıyordu... Son günlerinde yanında değildim. Olamadım...

Geçen yıl, Tanıl Bora, "Abilik karmaşası" isimli bir makale yazdı (Bora, 2012). Bunu ilk okuduğumda Ata abiyi düşünmüştüm yazı boyunca... Bu yazıda- belki de bir mektup demek daha doğru – alışılma-

dık uzunlukta alıntılar yapacağım Bora'nın makalesinden. Bunun için iki mazeretim var: Bora abilik kurumunun eleştirisine cesaret etmemiş olsaydı, ben de bu yazıda buna cesaret edemeyebilirdim, bunu biliyorum.

İkincisi, Ata abi gibi, bütün yaşamı muhalefet etmekle geçmiş, kendi abilerini aşmayı becermiş bir insanın burada anlatacağım çelişkileri bildiğini bilecek kadar yakındım ona...

Türkiye'nin sosyalleşme kültüründe abilik 'kurumunu' ele alan Bora, bu kısa ama belli ki üzerinde çok düşünerek yazdığı makalesinde, abilik kurumunun yaşamımızdaki önemini ve katkılarını ortaya koyarken bu sosyal kurumun yarattığı baskı ve tehditleri de es geçmiyor. Pek çok soru ile bizi abilerimiz –özellikle politik abilerimiz- hakkında düşünmeye davet ediyor:

"... Abi kimliği, bir kardeşlik vaadi içeriyor... Aynı zamanda tanınma-sayılma vaadi... Yatay-eşit ilişkilerdeki bu 'abi' hitabı, abiliğin dikey-hiyerarşik otoritesini, saygılığımı 'demokratikleştirerek' ve anonimleştirerek devralır..."

*Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Genel Cerrahi AD

“Büyümeye yol gösteren, erişkinliğe geçişte kirvelik eden, dost bir büyük müdür abi? ... Baba’yla ve en büyüklerle arada bir tampon mekanizması... Kuşaklar ve mertebeler arası bir aktarım kayışı... Yoksa büyümeye ket vuran, ebediyen ‘küçük’ bırakan bir veli, ev danası öküz olmazın müşahidi mi? Bazen biri, bazen öbürü. Abiliğin yapısal gerilimi, bu iki misyonun arasında kalması. Birbirini koşullayan misyonlar: Desteğin, kollamanın, güvenin bedeli, had koyma salahiyeti.

Abilik sadece sosyal değil, aynı zamanda ciddi bir politik kurum. Politik sosyalleşme, abiler nezaretinde gerçekleşir. Abiler, idol belirlenir. Onların sohbetine takılmak, eylem kadar geliştirici, kitap okumak kadar öğretici addedilir. Abi: nakli bilgidir.”

“... Sol malum, Baba’yı reddetme, evden kaçma eğiliminde. Onun Abi’si, bu kaçışa yardımcı olan büyük kardeş. Baba’nın nabibi değil, onu temsil etmiyor, dahası kendi de isyankar ona karşı. Bu haliyle ‘kendisi olarak’ güçlü. Belki bu nedenle, bazen naip-abi’den daha da güçlü... Her hâlükârda, solcu abinin sırtındaki duygu küfesi daha ağır. Hele kendi de Babasıyla meselesini halledemediyse”¹...

“Oysa, sönmülenen bir otorite, kendini yok edecek bir vasilik olma iddiasındaydı, solcu abi... Müşkülât burada: Abilik ‘biter’ mi? ... Abilik de, aşmayı bırakın, hafifletilmesi bile zor bir vesayet olabilir. Solda abiliğin kolektif trajedisi burada.

... Abilik, aile bağlarına ait bir mecaz olarak, eninde sonunda bir bağımlılık ilişkisi, bir vesayet kilidi mi? Tecrübe aktarımının, dayanışmanın yaş-kıdem hiyerarşisini erittiği bir abilik ‘kültürü’ mümkün mü?...”

Bora’nın büyük ölçüde katıldığı analizlerini Ata abi için düşündüğümde, evet Ata abinin etrafında yukarıda sözü edilen o şefkatli ve eğitici abilik ‘kültürü’ tam anlamıyla gerçekleşmişti. Ve öte yandan yine evet, abilik kurumunun yarattığı tüm gerilimleri de birlikte bolca yaşadık...

Ata Soyer bizlerin abisi, TTB’nin bekçisi idi. TTB’nin moda deyimiyse bir ‘sivil toplum örgütü’ olmak yerine ‘toplumcu bir demokratik kitle örgütü’ olmasını ve böyle kalmasını sağlayan en önemli

kişilerden biriydi. Tabi ki bir örgütü böyle bir konuma taşımak sadece bir kişinin eseri olamaz. Öyle de değildi. Adlarını burada saymayacağım devrimci-ilerici bir kuşağa ait pek çok hekim bu misyonu birlikte taşıdılar. Ancak, hemen herkesin zaman içinde çeşitli nedenlerle TTB ile ilişkisi zayıflarken, onların yerini yeni insanlar alırken, Ata abi TTB’yi hiç terk etmedi. Her yeni geleni kendisine yoldaş bildi ve onların da abisi olmayı başardı.

Otuz yıl, TTB gibi bir örgüte, akıyla, ürettikleriyle, ilişkileriyle, yetiştirdiği insanlarla, canıyla kerteriz oldu. Bunun için amansız bir mücadele verdi. Bu denli sayılmasının ve ‘abilik’ konumunun gerçek nedeni bence budur. Tabii bu durum ister istemez ona “politruk” (politik komiserlik) yakıştırmasına ve çok çeşitli gerilimlere yol açardı. Ata abi ne yaptığının çok farkında biri olarak bu rolü de inkar etmez, aslında bir gururla üstlenir ve çatışmalardan kaçınmazdı. Bazen neyi örgüte bir zeval gelmesin diye, neyi kendi iradesini egemen kılmak için yaptığını anlamazdık. Ama, Ata abi’de insanları bir şeyi yapmaya ya da yapmamaya zorlayabilme gücü bolca mevcuttu. Bu şiddet(l)i gerilimi, gündelik hayatta kişisel dostluklar kurarak, ilişkileri ‘özel’ kılarak gidermeye çalışırdı. Her zaman mümkün olmazdı...

Onu, Lenin gibi sayar, ondan Stalin gibi korkar, Troçki kadar severdi(k)/(m)...

Ata abinin ‘örgütçü’ diye tanımlanan özelliği, TTB’nin büyük emeklerle oluşturulmuş politik çizgisini korumak üzere taşıdığı kararlılıktan kaynaklanıyordu. İl il dolaşır, insanlarla temas eder, tabip odalarının örgütlenmelerine ve etkinliklerine büyük katkılarda bulunurdu. Ata abinin diğer TTB adanmışlarından farkı, bunların yanı sıra bütün illerdeki tabip odası seçimlerine de tüm birikimi ile müdahil olmasıydı. TTB’nin toplumsal muhalefeteki toplumcu rolünü o kadar önemserdi ki bu çizgiyi devam ettirmek için seçim siyasetinin bütün gereklerini yerine getirirdi...

80’lerden bugüne TTB’de iktidar olan zihniyeti değiştirmek için büyük baskılar uygulayan iktidarların çabaları boşa çıkarılmışsa bunda Ata abinin birikiminin ve yöntemlerinin bir şekilde benimsemiş olmasının önemli rolü inkar edilemez. Herkes tabip odası başkanlarıyla o ise tabip odalarının delegeleri ile dost olurdu...

12 Eylül askeri darbesinin faşist Türkiye’inde Ata abi, cezaevi, işkenceler, açlık grevleri, ölüm orucu,

faili meçhuller, Kürt sorunu, eşitsizlik gibi çoğu insanın kaçtığı yakıcı sorunları kendisine çalışma alanı haline getirmişti. Bilgiyi toplumsallaşması için ürettiyordu. Bunu yapabilmek için tıp dışı alanlardan insanlarla, örgütlerle ilişki kuruyor, devrimci arkadaşları ile dayanışıyor.

Faili meçhul cinayetler ile sistematik bir imha yürütülen karanlık 90'lı yıllarda TTB'nin Güneydoğu Raporu'nun yazılmasında Ata abi'nin büyük emeği vardır. Kürt sorununun adı doğru biçimde konmuş ve TTB'nin barıştan yana tutum alması için gerekenler yapılmıştır. O dönemde Ata abi'nin genel sekreteri olduğu TTB Merkez Konseyi Üyeleri (ben de onlardan biriydim) TTB'nin Kürt sorunundaki tavrı nedeniyle gözdağı vermek üzere sudan sebeplerle Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde yargılandılar. Üstelik bu tutum genel hekim kamuoyu ile çelişmeyi göze alarak bin bir güçlüklerle ve onları da sürece dahil etmeye çalışılarak başarılmıştır. Bugün Türkiye'de, 'Barış Süreci' genel bir kabul görüyor, hekimler de vatandaşlar da Kürtler'in kültürel ve siyasal haklarının teslim edilmesi gerektiğini daha iyi anlıyor, ancak o günleri iyi anımsayalım: 'Kürt' sözcüğü cümle içinde bile kullanılmıyordu! TTB bugün, uluslararası saygınlığı olan savaş karşıtı bir örgütse kerteriz noktalarından biri Ata abi'dir. Bugün Türkiyeli Kürt hekimler, TTB ile gurur duyuyorlarsa bu büyük ölçüde Ata abileri yüzündendir.

28 Şubat sürecinde akademinin hatta ülkenin bazı ilerici-demokratik kitle örgütlerinin yaşadığı savrulmaya TTB'nin dahil olmaması, darbelerden medet umanlarla aynı cepheye düşmemesi de kuşkusuz bir rastlantı değildir. 'Doğru'da seyir etmenin kerterizlerinden biri buysa, bunda da Ata abi'nin hakkını teslim etmemiz gerekir. TTB'yi demokrasiden, özgürlükten yana halkçı bir örgüt olarak tutmak, laikçi/aydınlanmacı elitist çizgi ile her zaman mesafeli olmak çok kolay becerebilecek bir siyasal hat değildi. Bu hattın içi onun emekleri ile doldurulmuştur.

Ata abi'nin TTB için ürettikleri ile ve bilfiil varlığı ile oluşturduğu üçüncü ve son kerteriz noktası da TTB'yi Türkiye'nin emekçi mücadelesinin önemli bir bileşeni kılma çabasıdır. Bir hekim örgütü olarak TTB, hekim hakları, özlük hakları gibi alanlardan ziyade Türkiye'nin özgürleşmesi ve demokratikleşmesi mücadelesine adres olmuştur. Halkın sağlığı ile sağlığın sosyal belirleyicileri; aş, iş, barınma arasındaki ilişkilerin kavranması, eşitsizliklerle,

ayrımcılıkla mücadele etmeden herkese eşit ve ücretsiz kamusal sağlık hizmetinin savunulamayacağına özümsemesi, TTB'nin Türkiye'nin sosyalist ve işçi hareketleriyle birlikte davranmasını sağlamıştır. Bu hattın oluşturulmasında, geliştirilmesinde ve sürekli kılınmasında Ata abi'nin çok önemli rolü vardır. TTB'yi siyasetleştirmekle, bir siyasal parti haline getirmekle, marjinalleştirmekle, hatta jakobenlikle... suçlanmıştır... saldırıya uğramıştır... .

Bütün bu eleştiri ve karşı yapılanmalarla örgüt içinde ve dışında kavga etmiştir. Amansız bir savaş verdi. Bedel de ödedi. Her zaman haklı olduğunu söylemiyorum ama her zaman tutarlı olduğunu rahatlıkla söyleyebilirim...

En yorgun düştüğü, etkisizleştirildiği, küstürüldüğü dönemlerde bile yüzünü yeni kuşağa, gençlere çevirmiş herkes yaz tatili, güz tatili yaparken o, TTB yaz okulu, güz okulu yapmıştır. TTB'ye en azından kerteriz noktalarını görebilecek kadrolar yetiştirmiştir. Bugün Başbakan Gezi Olayları ile ilgili olarak TTB'yi "baş provokatör" olmakla suçluyorsa bu şerefi en çok hak eden insanlardan biri Ata abi'dir. Ata abi, Gezi İsyanı'nı göremedi ama TTB'nin bu sefer de 'doğru'da durabilmiş olmasında büyük payı vardır.

Yukarıda anlattığım herkesin abisi, Ata abi aslında ve nihayetinde çok yalnız bir adamdı. Özetlediğim kerteriz noktalarının inşasında farklı ittifaklar kurar, farklı yöntemler kullanır, gereğinde kulis, gereğinde hizip, ne gerekiyorsa onu yapardı. Kırdığı, küstürdüğü hatta harcadığı kardeşleri olmuştur. Kendisi de kırılmış, küstürülmüş ve hatta harcanmıştır kimilerince...

Bir demokratik kitle örgütünün siyasal seyrini 'doğru'da tutabilmek için kerterizler inşa etmek ve bunu 30 yıl sürdürüp üstelik başarmak... İşte, Ata abi'nin eşsiz öyküsü budur...

Bora'nın analizine dönersek, Ata abi'nin TTB'de müthiş bir 'abilik kültürü' yarattığı inkar edilemez. Aşılması gereken bir 'abi' olduğu da...

'Abi' öldü. Canıyla inşa ettiği kerterizler ise sabit ve sağlam. TTB 'doğru'da seyretmeye devam ediyor... Ancak, başka bir gerçek daha var: Örgütün beklisi yok artık. Bir daha olacağını da sanmıyorum.

Korumasız kaldın TTB! Bunu bil...

Dipnot

1. Tradejiler bitmiyor; 'abiliğin kolektif tradejisini' yaşarken Ata abinin cenaze töreninde babasının yaptığı konuşma, ben dahil pek çok erkeğin yaşadığı baba-oğul trajedisini de gözler önüne seriyor: Ata abinin tabutu alışılmış bir tabut değildi. O, bir devrimci sosyalist, bir Kürt dostuydu. 'Kardeşleri' (Ata Soyer'i tanıyan küçük büyük herkes onun kardeşiydi) tabutunu kızıl bir bayrakla sarmıştı. Kürt hevaleri de, tabutun baş ucuna 'sarı, kırmızı ve yeşil' renkli bir örtü tutuşturmuştu. Tabutun üstü ise kırmızı karanfiller ile kaplıydı... TTB'nin önünde yapılan veda töreni konuşmalarında 'kardeşleri' Ata abiyi

anlattılar. Sıra sekseni aşmış emekli subay babasına geldi: "Ben Ata'nın anlatılan özelliklerini bilmiyordum; bugün öğrenmiş oldum. Saygısından olsa gerek bu düşüncelerini benimle pek paylaşmazdı. Ordudaki görevim gereği onu annesi yetiştirdi. Bugün ayrıntılarını öğrendiğim mücadeleci, örgütçü ve özgürlükçü yaşamı ile onur duyuyor, bu bağlamda annesine teşekkür ediyorum"... Baba -oğul trajedisini anlatmak için başka söze gerek var mı?

Kaynaklar

Bora T (2012) Abilik Karmaşası. Birikim 280/281: 23-26.